

bedrijfstakpensioenfonds schoonmaak- en glazenwassersbedrijf

Rapportage Verantwoord Beleggen

Eerste halfjaar 2011

Index

- 1 Inleiding Verantwoord Beleggen
- 2 Uitsluitingsbeleid
- 3 Engagement
- 4 Collectief engagement
- 4 Corporate governance en stemmen
- 5 Bijlagen

1 Inleiding Verantwoord beleggen

Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor het Schoonmaak- en Glazenwassersbedrijf (hierna het pensioenfonds) past sinds 2008 instrumenten van verantwoord beleggen toe bij het beheer van haar vermogen. In deze halfjaarlijkse rapportage leest u over de laatste stand van zaken met betrekking tot deze instrumenten en vindt u terug welke activiteiten er namens het pensioenfonds zijn ondernomen. Op de website van het pensioenfonds vindt u beleidsdocumenten en rapportages waarnaar in dit rapport wordt verwezen. Deze inleiding geeft een kort overzicht van de achtergrond van verantwoord beleggen.

1. Wat houdt verantwoord beleggen in?

Het pensioenfonds staat voor een goed en betaalbaar pensioen. Het pensioenfonds is van mening dat verantwoord beleggen bijdraagt aan het realiseren van een goed en betaalbaar pensioen voor huidige en toekomstige generaties. Daarom besteedt het pensioenfonds waar nodig en mogelijk binnen de fiduciaire verantwoordelijkheid aandacht aan ecologische, sociale en governance onderwerpen. Maatschappelijk verantwoord ondernemen door ondernemingen waarin belegd wordt speelt een belangrijke rol.

2. Wat zijn de uitgangspunten?

Voor het verantwoord beleggen beleid hanteert het pensioenfonds de principes van het Global Compact van de Verenigde Naties als uitgangspunt. Deze principes hebben betrekking op vier hoofdthema's:

- Mensenrechten
- Arbeidsnormen
- Milieu
- Anticorruptie

Het VN Global Compact bestaat uit tien breed geaccepteerde principes (zie bijlage 1). Deze principes vinden hun oorsprong in internationale verdragen zoals de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens en principes van de International Labour Organisation (ILO). Het VN Global Compact verlangt van bedrijven dat zij binnen hun eigen invloedssfeer kernwaarden op het gebied van mensenrechten, arbeidsnormen, milieu en anticorruptie omarmen, ondersteunen en uitvoeren.

3. Wat doet het pensioenfonds?

Voor het verantwoord beleggen beleid van pensioenfonds wordt gebruik gemaakt van drie instrumenten:

1. Uitsluiting, van producenten van controversiële wapens;
2. Engagement, het aangaan van de dialoog met ondernemingen;

3. Corporate governance en stemmen op aandeelhoudersvergaderingen

De instrumenten, de gemaakte keuzes en de recente ontwikkelingen worden ieder in afzonderlijke hoofdstukken besproken.

4. De scope van het verantwoord beleggen beleid

Daar waar mogelijk past het pensioenfonds haar verantwoord beleggen beleid toe op haar beleggingen. Het verantwoord beleggen beleid van het pensioenfonds is van toepassing op beleggingen in zowel mandaten als fondsen beheerd door Syntrus Achmea. Het pensioenfonds maakt voor het beheer van haar vermogen, naast Syntrus Achmea Vermogensbeheer, ook gebruik van externe vermogensbeheerders. Wanneer het fonds gebruik maakt van beleggingsfondsen of pools van externe vermogensbeheerders, is het niet altijd mogelijk om een eigen verantwoord beleggen beleid toe te passen.

Aandelen

Het pensioenfonds belegt direct in Amerikaanse aandelen. Het pensioenfonds heeft het Europese beleggingsmandaat dat beheerd werd door Syntrus Achmea omgezet in beleggingen in de Syntrus Achmea Aandelenpool Europa, Syntrus Achmea Aandelenpool High Conviction Europa en de Syntrus Achmea Multi Managers pool Europa. Op de aandelenportefeuilles die beheerd worden door Syntrus Achmea is het verantwoord beleggen beleid van het pensioenfonds zoals hier boven beschreven van toepassing.

Vastrentende waarden

Het pensioenfonds heeft een eigen beleggingsmandaat dat beheerd wordt door Syntrus Achmea waarop het uitsluitingsbeleid van toepassing is. Dit betekent dat in de bedrijfsleeningenportefeuille niet wordt belegd in producenten van controversiële wapens.

Alternatieve beleggingen

Het pensioenfonds belegt in het Interpolis Pensioenen Private Equity II fonds. Voor dit fonds worden duurzaamheids-criteria gehanteerd zoals de uitgangspunten van het Global Compact en worden beleggingen in ondernemingen die wapens produceren uitgesloten. Daarnaast wordt in de toekomst bij het selecteren van private equity fondsen uitdrukkelijk rekening gehouden met verantwoord beleggen.

Met betrekking tot de beleggingen in grondstoffen; het pensioenfonds wenst uitdrukkelijk niet te investeren in aan voedsel en vee gerelateerde grondstoffen. De potentiële invloed van de investeerders op het prijsniveau en de volatilititeit blijft onduidelijk. Om de schijn tegen te gaan dat het pensioenfonds bijdraagt aan korte termijn koersbewegingen van voedsel en vee gerelateerde grondstoffen, investeert het pensioenfonds niet in dergelijke grondstoffen.

5. Hoe legt het pensioenfonds verantwoording af?

Transparantie is onafscheidelijk verbonden aan een goed verantwoord beleggen beleid. Het pensioenfonds rapporteert daarom tweemaal per jaar over hoe zij de afgelopen periode invulling gaf aan het verantwoord beleggen beleid. Ook rapporteert het pensioenfonds over de wijze waarop instrumenten zijn ingezet op sociale, governance en milieuthema's.

Het pensioenfonds rapporteert via een verantwoord beleggen rapportage. Met behulp van een zogenoemd 'vote disclosure system' geeft het pensioenfonds inzicht in haar stemgedrag. De rapportages en het systeem zijn

toegankelijk via de website van het pensioenfonds.

Daarnaast staan op deze website de volgende documenten:

1. Verantwoord beleggen beleid
2. Uitsluitingsbeleid ten aanzien van controversiële wapens
3. Corporate governance en stembeleid

Transparantie in beleggingen

Het pensioenfonds geeft rekenschap van beleid en uitvoering en publiceert daarom elk halfjaar ook een overzicht van de beleggingsportefeuille op haar website. In dit overzicht geeft het pensioenfonds inzicht in haar directe beleggingen. Door juridische beperkingen is het niet altijd mogelijk inzicht te geven in onderliggende posities. Voor beleggingen waar dit niet mogelijk is geeft het pensioenfonds een opsomming van externe beheerders en/of fondsen waarin het belegd is.

Deze rapportage

Gekozen instrumenten, de gemaakte keuzes en de recente ontwikkelingen worden in het vervolg van dit verslag in afzonderlijke hoofdstukken besproken. Deze informatie heeft specifiek betrekking op de beleggingsportefeuilles van het pensioenfonds en op het verantwoord beleggen beleid waar het pensioenfonds voor gekozen heeft.

De Robeco rapportage die als bijlage is toegevoegd is niet specifiek opgesteld voor het pensioenfonds. In deze rapportage wordt er naast de ondernemingen waar het pensioenfonds in is belegd ook over andere ondernemingen meer achtergrondinformatie gerapporteerd over voortgang binnen specifieke engagementthema's.

2 Uitsluitingsbeleid

Er kunnen zijn verschillende redenen waarom een pensioenfonds er voor kiest om niet te beleggen in bepaalde ondernemingen. Zo kan het pensioenfonds ervoor kiezen om niet te willen beleggen in ondernemingen die ongewenst gedrag vertonen of ondernemingen die bepaalde producten produceren.

Wanneer een onderneming betrokken is bij een controversieel product, veelal een kernactiviteit van de onderneming, is het niet reëel de onderneming over te halen een heel ander product te produceren. In dat geval hanteert het pensioenfonds een uitsluitingsbeleid. Het uitsluitingsbeleid van het pensioenfonds richt zich op één enkel product, namelijk controversiële wapens.

1. Wat zijn controversiële wapens?

Voor het pensioenfonds zijn wapens controversieel wanneer deze wapens onevenredig veel leed en slachtoffers veroorzaken en geen onderscheid maken tussen burger- en militaire doelen. Ook na afloop van een conflict veroorzaken deze wapens nog op aanzienlijke schaal slachtoffers en ontwrichten deze de maatschappij en de economie. In de praktijk gaat het om de volgende typen wapens:

1. Nucleaire wapens
2. Biologische wapens
3. Chemische wapens
4. Antipersoonsmijnen
5. Clusterbommen

Bij het bepalen van de definitie van controversiële wapens zoekt het pensioenfonds aansluiting bij internationale verdragen die door Nederland zijn ondertekend en bij het beleid van de Nederlandse overheid. Het volledige uitsluitingsbeleid kunt u terugvinden op de website van het pensioenfonds.

2. Hoe wordt de uitsluitingslijst samengesteld?

Namens het pensioenfonds belegt Syntrus Achmea direct in Noord-Amerika. Het uitsluitingsbeleid is van toepassing op deze beleggingen.

Het onafhankelijke Zweedse onderzoeksbureau Ethix stelt ieder halfjaar vast welke ondernemingen betrokken zijn bij de productie van controversiële wapens. Daartoe bekijkt het onderzoeksbureau het gehele belegbaar universum. Wanneer het onderzoeksbureau betrokkenheid vaststelt is dat reden tot uitsluiting.

3. Veranderingen in de uitsluitingslijst

Bij de laatste toetsing van het belegbaar universum is er voor twee ondernemingen vastgesteld dat deze op basis van de gehanteerde criteria betrokken zijn bij de productie van controversiële wapens.

In overeenstemming met het beleid zijn beleggingen in beide ondernemingen beëindigd. En is de beleggingsportefeuilles van het pensioenfonds weer volgens het gekozen beleid ingericht.

3 Rapportage Engagement

Een onderneming is gericht op het maken van winst. Het streven naar maximale winst kan op bepaalde momenten op gespannen voet staan met internationale richtlijnen voor verantwoord ondernemen, zoals het VN Global Compact. In een context waar ondernemingen deze internationale richtlijnen systematisch schenden wordt gedrag onverantwoord. Onverantwoord gedrag vormt een risico voor winstmaximalisatie op de lange termijn en het is dus in het belang van de onderneming en al haar belanghebbenden dat richtlijnen voor verantwoord ondernemen worden gerespecteerd. Daarom gaat het pensioenfonds de dialoog aan met ondernemingen. Het doel van deze dialoog is het duidelijk stellen van kaders, het ontwikkelen van kennis bij ondernemingen en het definiëren van 'good practices'. Op deze manier draagt het pensioenfonds bij aan het bewaken van het juiste evenwicht en beschermt het haar belangen.

1. Het pensioenfonds en de dialoog

Engagement is het aangaan van de dialoog met ondernemingen. Het is het centrale middel in het beleid van het pensioenfonds. Met het aangaan van de dialoog wil het pensioenfonds het duurzame gedrag van ondernemingen verbeteren en tegelijkertijd aandeelhouderswaarde vergroten. De dialoog kan diverse manieren gevoerd worden:

1. Proactief: een onderneming wordt aangesproken op de (neven)effecten van haar bedrijfsprocessen;
2. reactief; een onderneming wordt aangesproken op ongewenste activiteiten en gedragingen;
3. ter bevordering van een algemene standaard op bijvoorbeeld sectorniveau.

2. De minimale uitgangspunten

De beginselen van het VN Global Compact vormen een minimaal uitgangspunt voor verantwoord ondernemen. Structurele schendingen van het VN Global Compact hebben nadelige gevolgen voor de onderneming, haar directe omgeving zoals lokale gemeenschappen of het milieu en voor andere belanghebbenden. Dergelijke zware schendingen staan veelal in de belangstelling van niet-gouvernementele organisaties (NGO's) en de media. Naast de lokale gemeenschappen of het milieu schaden zij de reputatie van de ondernemingen. Voor aandeelhouders heeft dit negatieve effecten. Daarbij kunnen schendingen leiden tot rechtszaken, die boetes of het uitbetalen van schadeclaims door de ondernemingen tot gevolg kunnen hebben. Dit zijn directe negatieve financiële effecten, die ook de belangen van aandeelhouders kunnen schaden.

Ondernemingen dienen te voorkomen dat zij zich schuldig maken aan structurele schendingen van de beginselen van het VN Global Compact. Mochten zij zich daaraan wel schuldig maken, dan is het noodzakelijk dat zij deze schendingen opheffen en voorkomen dat de schendingen in de

toekomst opnieuw zullen optreden. Dit zijn belangrijke aandachtspunten bij het voeren van een dialoog.

Daarnaast kan ook de dialoog worden aangegaan over onderwerpen die gerelateerd zijn aan maatschappelijk verantwoord ondernemen, de rapportage daarvan en corporate governance gerelateerde onderwerpen. Dit met het doel de kansen en risico's van een onderneming beter in kaart te krijgen en met als doel aandeelhouderswaarde op de lange termijn te creëren.

3. Het engagementproces

Om goed geïnformeerd en gedegen een dialoog te voeren worden er namens het pensioenfonds themaonderzoeken uitgevoerd. Ieder jaar bepaalt Syntrus Achmea in samenspraak met de pensioenfondsen welke twee thema's centraal staan in het engagementtraject. Op basis van onderstaande thema's zijn in het recente verleden dialogen met ondernemingen gestart:

1. Gedwongen arbeid in de keten
2. Energie en basismaterialen in controversiële regimes
3. Waterbeheer bij voeding- dranken- en tabaksondernemingen
4. Global Compact schendingen arbeidsomstandigheden (o.a. kinderarbeid)
5. Tevredenheid en gezondheid van werknemers
6. Global Compact milieuschendingen

Anders dan bij het instrument uitsluiting waarbij het pensioenfonds op voorhand niet belegt in ondernemingen geldt voor engagement dat het pensioenfonds wel belegt in ondernemingen die ter discussie staan. Een aandeelhouder heeft hier de mogelijkheid om het management aan te sporen het beleid of activiteiten te wijzigen.

In tabel 1 en 2 wordt een overzicht gegeven van ondernemingen in de portefeuille van het pensioenfonds waarmee de afgelopen periode de dialoog is gevoerd.

Robeco voert namens het pensioenfonds en Syntus Achmea de dialoog met ondernemingen. Robeco rapporteert elk halfjaar over voortgang van de engagementtrajecten.

4. Engagement namens het pensioenfonds

Engagement is een zaak van lange adem, voor de diverse trajecten wordt dan ook meestal uitgegaan van een minimale looptijd van drie jaar. Tijdens deze doorlooptijd zijn er ook periodes zonder noemenswaardige voortgang in de dialoog. Vaak tijdens het opstarten van een dialoog of bij herbezinning van de gekozen strategie in geval de voortgang niet de gewenste resultaten laat zien. Vermeldenswaardige ontwikkelingen op de thema's binnen de portefeuilles van het pensioenfonds worden in de komende paragrafen toegelicht.

Gedwongen arbeid in de keten

Een goed beleid op arbeidsomstandigheden, in het bijzonder op gedwongen arbeid in de keten, draagt bij aan verantwoord ondernemerschap en aan een versterking van maatschappelijke en financiële resultaten van ondernemingen op de langere termijn. Wanneer een dergelijk beleid, de uitvoering ervan of de rapportage erover, niet op orde zijn, dan kan dat voor de onderneming belangrijke gevolgen hebben. Daarnaast geldt dat tevreden en gezonde werknemers in de keten, die niet tot bepaald (over)werk worden gedwongen, naar verwachting betere prestaties leveren, waar de ondernemingen aan het einde van de keten van profiteren. Dit onderwerp heeft daardoor ook relevantie voor belanghebbenden van de onderneming zoals de aandeelhouders.

De ontwikkelingen met betrekking tot gedwongen arbeid zijn positief. De ondernemingen vertonen verbeteringen op de onderzochte gebieden en de meeste ondernemingen voldoen aan de doelstellingen. In het bijzonder geldt dit voor een beleid ten aanzien van gedwongen arbeid. Alle ondernemingen binnen dit thema hebben een beleid op gedwongen arbeid waarin ook toeleveranciers worden betrokken. Hoewel het beleid in sommige gevallen wat uitgebreider zou kunnen zijn, kan de algemene ontwikkeling worden beoordeeld als positief. Ook lijken alle onderzochte ondernemingen

zich aangesloten te hebben bij initiatieven die gericht zijn op het verbeteren van arbeidsprocessen in de keten.

Energie en basismaterialen in controversiële regimes

Het is moeilijk exact aan te geven in hoeverre activiteiten in landen met controversiële regimes gunstig of nadelig zijn voor de aandeelhouderswaarde van ondernemingen in de sectoren energie en basismaterialen. Steeds vaker opereren ondernemingen in deze landen, die beschikken over bijvoorbeeld aanzienlijke mineraalvoorraden. Daarbij prefereren de meeste ondernemingen winst ondanks de risico's. Beleggers zijn zich steeds meer bewust van de invloed van risico op aandeelhouderswaarde, in het bijzonder het operationele en het reputatierisico verbonden aan het beleggen in ondernemingen die actief zijn in landen met controversiële regimes.

Waterbeheer bij voeding- dranken- en tabaksondernemingen

Het verschil tussen de vraag naar water en het aanbod kan, ondanks dat het een lokale kwestie is, gevolgen hebben voor de wereldwijde activiteiten van een onderneming.

De productie van eindproducten in een bepaalde regio is bijvoorbeeld afhankelijk van de beschikbaarheid van water en van hoe dat water wordt gebruikt door leveranciers in andere regio's. Goed en effectief waterbeheer is niet alleen vitaal van belang voor de basisbehoeften van de bevolking en het milieu, het is ook belangrijk voor de winstgevendheid en continuïteit van ondernemingen en dus voor de aandeelhouderswaarde op de lange termijn.

De vraag naar water door de voedings- en drankenindustrie is een bijzonder grote uitdaging, aangezien voedselproductie moet voldoen aan strenge regelgeving in verband met gezondheid en veiligheid. Handhaving van de kwaliteit van de watervoorziening is daarom van het grootste belang voor de voedings- en drankenindustrie. Water is ook een belangrijk ingrediënt bij de productie van voedsel en dranken, en wordt daarom in de gehele toeleverings- en productieketen gebruikt. Het productieproces voor voedsel en dranken zorgt voor een enorme hoeveelheid afvalwater. Het beperken van de gevolgen voor het milieu wordt steeds belangrijker voor ondernemingen. Watervervuiling beschadigt niet alleen de reputatie van een onderneming, maar heeft vaak ook juridische consequenties en kan gevolgen hebben voor

de legitimiteit van een onderneming om in een gemeenschap of land zijn activiteiten te ontplooiën.

Global Compact schendingen arbeidsomstandigheden (o.a. kinderarbeid)

Structurele schendingen van de beginselen over arbeidsomstandigheden kunnen betrekking hebben op kinderarbeid en andere vormen van gedwongen arbeid in de ketens van toeleveranciers van ondernemingen. Ook discriminatie van bijvoorbeeld zwangere vrouwen of personeel van een bepaalde etnische achtergrond komt voor, zowel binnen bedrijven zelf als binnen hun ketens.

Een structurele schending die eveneens meer dan eens voorkomt, betreft de weigering van de ondernemingen om werknemers vrij te laten in de keuze zich aan te sluiten bij vakbonden. De stichting van vakbonden of ondernemingsraden wordt door bepaalde ondernemingen gefrustreerd. Dit is een duidelijke schending van het derde beginsel van het UN Global Compact waarin vereniging van werknemers en de mogelijkheid van collectieve onderhandeling worden genoemd.

Doel van dit engagementthema is het opheffen van de gevonden schendingen van het UN Global Compact en het ontwikkelen van beleid, systemen en rapportages die verband houden met het voorkomen van nieuwe schendingen.

Tevredenheid en gezondheid van werknemers

Menselijk kapitaal is een cruciale factor in de operationele en financiële prestaties van ondernemingen. Werknemers die actief betrokken zijn bij de ontwikkeling en uitvoering van de ondernemingsstrategie, die de mogelijkheid hebben zichzelf te ontwikkelen en die trots kunnen zijn op het bedrijf waar zij werken, zijn over het algemeen tevreden over het werk dat zij verrichten en over hun leven in bredere zin. Tevens is de kans groter dat deze werknemers gezond zijn dan in een situatie waarin zij niet tevreden zijn. Tevredenheid en gezondheid van werknemers zijn belangrijke factoren die bijdragen aan het succes van een onderneming op de langere termijn.

Daarom zouden ondernemingen het juiste beleid en de bijbehorende systemen moeten hanteren om persoonlijke ontwikkeling te faciliteren en hun personeel actief te laten participeren in strategische ontwikkelingen. Beleggers kunnen ondernemingen stimuleren deze systemen te imple-

menteren ter bevordering van de werknemers, de onderneming en beleggers.

In 2010 is onderzoek verricht naar de relatie tussen tevredenheid van werknemers, hun gezondheid en de financiële prestaties van ondernemingen op lange termijn. Het onderzoek was gericht op ondernemingen in de sectoren informatietechnologie, telecommunicatie en media. Acht ondernemingen uit de beleggingsportefeuille zijn opgenomen in dit engagementtraject. Het doel van dit engagementthema is de verbetering van beleid, praktijken en transparantie op het gebied van human resources die invloed hebben op de tevredenheid en gezondheid van werknemers.

Biodiversiteit en de farmaceutische industrie

In het derde kwartaal van 2010 is er onderzoek uitgevoerd naar de mate waarin de farmaceutische sector afhankelijk is van biodiversiteit. De bedrijven zijn geëvalueerd op basis van analyse en interviews. Hierbij is gebruik gemaakt van de Ecosystem Services Benchmark (ESB). Deze methode is ontwikkeld door het Natural Value Initiative (een samenwerkingsverband tussen UNEP Finance Initiative, de internationale milieu-NGO Fauna & Flora International en de Braziliaanse business school FGV) in samenwerking met een aantal stakeholders en experts op het gebied van biodiversiteit en ecosysteemdiensten. De methode is aangepast voor toepassing op de farmaciesector.

De analyse is verdeeld over vijf brede aandachtsgebieden: concurrentievoordeel, ondernemingsbestuur, beleid en strategie, beheer en implementatie, en verslaggeving. De analyse is gericht op het identificeren en beheren van risico's en mogelijkheden. Het onderzoek is aangevuld met een onderzoek naar artikelen in de media om de beweringen van bedrijven te toetsen. Een negental ondernemingen is uit onze portefeuilles zijn opgenomen in dit engagementtraject.

Global Compact schendingen mensenrechten

Doel van dit engagementthema is het opheffen van de geconstateerde schendingen van het Global Compact en het ontwikkelen van beleid systemen en rapportages die verband houden met het voorkomen van nieuwe schendingen.

Structurele schendingen van de beginselen over mensenrechten kunnen betrekking hebben op de activiteiten van ondernemingen in landen met controversiële regimes. Door hun activiteiten in deze landen genereren de ondernemin-

gen inkomsten voor de betreffende regimes, die deze inkomsten vervolgens vaak niet ten goede laten komen aan de lokale bevolking. Daarnaast komt het voor dat lokale gemeenschappen direct worden geschaad door de activiteiten van de ondernemingen. Andere voorbeelden van schendingen op het gebied van mensenrechten zijn onrechtmatigheden jegens de lokale bevolking door personeel of ingehuurde veiligheidsdiensten van ondernemingen.

Teerzanden

Vanuit het engagementbeleid is er namens het pensioenfonds ook proactief actie ondernomen op het onderwerp teerzanden. De Canadese teerzanden zijn één van 's werelds grootste vindplaats van ruwe olie en worden naar verwachting een belangrijk onderdeel van het wereldwijde energieaanbod. De ontginning van teerzanden gaat echter gepaard met klimaat- en sociale risico's. Anticiperend op deze risico's is een dialoog opgestart met de ondernemingen in portefeuille die actief zijn in teerzanden.

De doelstellingen van deze dialoog zijn op hoofdpunten:

- Vermindering CO2-uitstoot
- Rekening houden met lokale gemeenschappen
- Bijdragen aan duurzame ontwikkeling in de regio

Tijdens de eerste fase van het engagement is gebleken dat er vanuit de Canadese overheid nog weinig richtlijnen zijn

op het gebied van de milieu- en sociale risico's betreffende de teerzanden. Een duidelijk manco bij het voeren van een dialoog omdat ondernemingen opvoeren dat zij aan alle regels voldoen.

Recentelijk is de overheid van Alberta een consultatieronde begonnen voor het opzetten van een representatief milieu monitoring systeem. Binnen de oil sands collaboration heeft de Canadese asset manager NEI Investments het initiatief genomen om als gezamenlijke investeerders input aan te leveren waar een dergelijk systeem aan zou moeten voldoen. Een verbetering van een dergelijk milieu monitoring systeem is een belangrijke voorwaarde voor het kunnen beoordelen van de ESG-risico's van oliezanden en het verminderen van de potentiële milieubelasting.

De tweede fase van het engagementstraject richt zich op deelname aan dit initiatief omdat een dergelijk monitoring systeem een uitstekend middel is om ondernemingen die teerzanden ontginnen aan te spreken en verantwoording af te laten leggen. Naast het leveren van kennis en informatie aan het eerder genoemde initiatief is er in het eerste halfjaar ook gestemd op agendapunten die verband houden met het engagementthema.

Tabel 3.1 Ondernemingen in engagement programma

Bron: Robeco Verantwoord Beleggen H1 2011 rapport

Onderneming	Thema
Abercrombie & Fitch	Waterbeheer bij textielgerelateerde ondernemingen
Adidas	Waterbeheer bij textielgerelateerde ondernemingen
Ahold	Beloningsbeleid
AkzoNobel	Dierproeven Beloningsbeleid Risicomanagement rapportage
Altria	Waterbeheer bij voeding- dranken- en tabaksondernemingen
Anglo American	De sector Energie en Basismaterialen in controversiële regimes
Apple	Gedwongen arbeid in de keten
AstraZeneca Plc	Biodiversiteit en de farmaceutische industrie
Bayer	Biodiversiteit en de farmaceutische industrie

Onderneming	Thema
Bayerische Motoren Werke	Klimaatprestaties Autoproducenten
Berkshire Hathaway	Global Compact schendingen Arbeidsomstandigheden
Best Buy Co	Gedwongen arbeid in de keten
BG Group	De sector Energie en Basismaterialen in controversiële regimes
BHP Billiton	De sector Energie en Basismaterialen in controversiële regimes
BP	Investeringsrisico's in verband met Canadese Teerzanden Global Compact schendingen Milieu De sector Energie en Basismaterialen in controversiële regimes
Bristol-Myers Squibb	Biodiversiteit en de farmaceutische industrie Dierproeven
Carrefour	Gedwongen arbeid in de keten
Chevron	Investeringsrisico's in verband met Canadese Teerzanden Global Compact schendingen Milieu De sector Energie en Basismaterialen in controversiële regimes Global Compact schendingen Mensenrechten
Cisco Systems	Tevredenheid en gezondheid van werknemers
ConocoPhillips	De sector Energie en Basismaterialen in controversiële regimes
Daimler	Klimaatprestaties Autoproducenten Beloningsbeleid
Danone	Waterbeheer bij voeding- dranken- en tabaksondernemingen
Deutsche Telekom	Tevredenheid en gezondheid van werknemers
Diageo	Waterbeheer bij voeding- dranken- en tabaksondernemingen
DSM	Beloningsbeleid Risicomanagement rapportage
E.ON	CO ₂ -prestaties van nutsbedrijven
Enel	CO ₂ -prestaties van nutsbedrijven
Eni	De sector Energie en Basismaterialen in controversiële regimes
ExxonMobil	Investeringsrisico's in verband met Canadese Teerzanden Global Compact schendingen Milieu De sector Energie en Basismaterialen in controversiële regimes Global Compact schendingen Mensenrechten
FirstEnergy	CO ₂ -prestaties van nutsbedrijven
Ford Motor	Klimaatprestaties Autoproducenten
Freeport-McMoRan Copper & Gold	De sector Energie en Basismaterialen in controversiële regimes
GlaxoSmithKline	Biodiversiteit en de farmaceutische industrie
Google	Tevredenheid en gezondheid van werknemers
Hennes & Mauritz	Waterbeheer bij textielgerelateerde ondernemingen

Onderneming	Thema
Hewlett-Packard	Global Compact schendingen Bribery & Corruption
Iberdrola	CO ₂ -prestaties van nutsbedrijven
Johnson & Johnson	Biodiversiteit en de farmaceutische industrie
KPN	Beloningsbeleid Risicomanagement rapportage
Kraft Foods	Waterbeheer bij voeding- dranken- en tabaksondernemingen
L'Oréal	Dierproeven
LVMH Moët Hennessy Louis Vuitton	Waterbeheer bij textielgerelateerde ondernemingen Gedwongen arbeid in de keten
Marathon Oil	Investeringsrisico's in verband met Canadese Teerzanden
Merck KGaA	Dierproeven Global Compact schendingen Arbeidsomstandigheden
Microsoft	Tevredenheid en gezondheid van werknemers
Nestlé	Beloningsbeleid
Newmont Mining Corp.	Global Compact schendingen Milieu
News Corporation	Tevredenheid en gezondheid van werknemers
Nokia	Tevredenheid en gezondheid van werknemers Gedwongen arbeid in de keten
Novartis	Biodiversiteit en de farmaceutische industrie
Novo-Nordisk	Biodiversiteit en de farmaceutische industrie
Pearson	Tevredenheid en gezondheid van werknemers
Peugeot	Klimaatprestaties Autoproducenten
Pfizer	Biodiversiteit en de farmaceutische industrie
Philips	Beloningsbeleid
Randstad	Risicomanagement rapportage
Renault	Klimaatprestaties Autoproducenten
Repsol	De sector Energie en Basismaterialen in controversiële regimes
Rio Tinto	De sector Energie en Basismaterialen in controversiële regimes
Roche	Biodiversiteit en de farmaceutische industrie Dierproeven Beloningsbeleid
Royal Dutch Shell	Investeringsrisico's in verband met Canadese Teerzanden Global Compact schendingen Milieu De sector Energie en Basismaterialen in controversiële regimes Beloningsbeleid
RWE	CO ₂ -prestaties van nutsbedrijven

Onderneming	Thema
Sanofi-Aventis	Biodiversiteit en de farmaceutische industrie
SAP	Tevredenheid en gezondheid van werknemers
Schlumberger	Samenwerking in de Sudan Engagement Group
Siemens	Beloningsbeleid
Statoil	Investeringsrisico's in verband met Canadese Teerzanden
The TJX Cos.	Waterbeheer bij textielgerelateerde ondernemingen
Time Warner	Tevredenheid en gezondheid van werknemers
TNT	Beloningsbeleid Risicomanagement rapportage
Total	Investeringsrisico's in verband met Canadese Teerzanden De sector Energie en Basismaterialen in controversiële regimes Samenwerking in de Sudan Engagement Group Global Compact schendingen Mensenrechten Global Compact schendingen Bribery & Corruption
Unibail-Rodamco	Risicomanagement rapportage
Unilever	Beloningsbeleid
Vedanta Resources	Global Compact schendingen Mensenrechten
Verizon Communications	Tevredenheid en gezondheid van werknemers
Vivendi	Beloningsbeleid
Vodafone	Tevredenheid en gezondheid van werknemers Gedwongen arbeid in de keten
Volkswagen	Klimaatprestaties Autoproducenten
Wal-Mart Stores	Global Compact schendingen Arbeidsomstandigheden
Walt Disney	Tevredenheid en gezondheid van werknemers
Wolters Kluwer	Beloningsbeleid Risicomanagement rapportage
WPP	Tevredenheid en gezondheid van werknemers
Xstrata	De sector Energie en Basismaterialen in controversiële regimes

4 Collectief Engagement

Waar mogelijk en gewenst is Syntrus Achmea betrokken bij andere vormen van engagement. Met andere beleggers worden dan bijvoorbeeld de krachten gebundeld voor een collectief engagement. Deze dialogen zijn vaker gericht op sectoren, bepaalde onderwerpen (bijvoorbeeld CO₂-uitstoot) of overheden en andere regelgevende instanties.

Het gaat daarbij om de volgende initiatieven:

1. Anticorruptie initiatief
2. CEO Water Mandate
3. Carbon Disclosure project
4. Water Disclosure project
5. VN Global Compact

De verschillende initiatieven, ondernomen acties en (tussentijdse) resultaten worden hierna kort toegelicht.

Anti-corruptie initiatief

Omkoop en corruptie zijn onverenigbaar met een goede corporate governance en schadelijk voor de creatie van waarde op de lange termijn. Daarom verwachten we van ondernemingen waarin we investeren robuuste programma's om corruptie in hun onderneming en keten te beheersen. Daarnaast verwachten wij dat inspanningen worden afgemeten tegen gerespecteerde internationale normen. Het ontbreken van een dergelijk programma of het niet beheersen van corruptierisico's levert potentiële financiële, operationele en reputatierisico's op.

In het voorjaar van 2010 zijn, binnen een collectief engagement, 21 grote ondernemingen uit sectoren met een verhoogd risico op omkoop en corruptie gevraagd hun omkoop en corruptiemaatregelen openbaar te maken. De ondernemingen zijn gevraagd om uit te leggen of hun anticorruptie systemen voldoen aan internationale kaders opgesteld door het International Corporate Governance Network (ICGN) en het VN Global Compact.

Na het verzenden van de initiële oproep en twee follow-up brieven zijn er aan het eind van het eerste halfjaar in 2001 reacties ontvangen van 10 van de 21 ondernemingen opgenomen in dit engagement. Transparency International (TI) voltooide een eerste analyse van de meest recente openbaar beschikbare informatie en de gegevens uit de antwoorden van de ondernemingen. Dominion Resources toonde de grootste verbeteringen, ook Tesco en AT&T lieten significante verbeteringen zien. De grootste verschillen tussen de openbaar beschikbare informatie en aanvullende

informatie die uit de correspondentie met PRI beschikbaar kwam was van Belgacom, Eiffage en Schneider Electric. In het algemeen, echter, was het verschil tussen de openbaar beschikbare informatie en gegevens verstrekt aan PRI gering. In de komende maanden wordt vervolgd gegeven aan het engagement door de resultaten met de individuele bedrijven te bespreken.

CEO Water Mandate

Het CEO Water Mandate daagt ondernemingen uit een goed beleid te ontwikkelen voor hun omgang met water. Het initiatief draagt een aantal handvatten aan waaraan dit beleid kan voldoen. Over dit waterbeleid en over de voortgang in de uitvoering daarvan zullen de ondernemingen die zich bij dit initiatief aansluiten, moeten rapporteren. Het CEO Water Mandate is een initiatief onder de paraplu van het VN Global Compact.

Nadat in juli 2010 brieven ter herinnering van de oproep zijn verzonden, zijn aan het eind van het derde kwartaal de eerste resultaten bekend gemaakt. Van de 100 ondernemingen die aangeschreven zijn er 21 bedrijven die het CEO Water mandaat hebben ondertekend.

De resultaten van fase 1 zijn dat 13 bedrijven het CEO Water Mandate ondertekend hebben, en dat 38 bedrijven het niet hebben ondertekend. De 13 bedrijven die aangesloten zijn bij dit initiatief worden beschouwd als leiders in waterbeheer in hun sector en daarom zijn wij van mening dat er een goede reden was voor ondertekening van het CEO Water Mandate. Een aantal van de 38 bedrijven die niet deelnemen, hebben waterbeheer wel geïmplementeerd, maar zij participeren liever in andere watergerelateerde initiatieven zoals het CDP Water Disclosure Project.

De CEO Water Mandate stuurgroep overweegt momenteel het ontwikkelen van een tweede fase voor dit initiatief in het vervolg van 2011. Syntrus Achmea zal deze ontwikkelingen blijven volgen.

Carbon Disclosure Project

Gegevens over klimaatverandering vormen in toenemende mate een belangrijk element bij besluitvorming over investe-

ringen. Betrouwbare, bruikbare en vergelijkbare klimaatgegevens spelen hierbij een essentiële rol. Syntrus Achmea hecht hierom belang aan het Carbon Disclosure Project (CDP). Dit project stuurt jaarlijks een vragenlijst uit naar ondernemingen waarin wordt gevraagd naar relevante informatie over de uitstoot van broeikasgassen, de voorbereiding op klimaatverandering, en corporate governance en de strategie om te reageren op klimaatproblematiek.

Gecoördineerd vanuit de PRI ondersteunen investeerders jaarlijks via een collectief engagement de vragenlijst van het Carbon Disclosure Project. Hierbij wordt de vragenlijst extra onder de aandacht gebracht bij alle aangeschreven ondernemingen en benadrukken de investeerders het belang van betrouwbare gegevens voor het beleggingsproces. Op basis van de beschikbare gegevens stelt het Carbon Disclosure Project de Carbon Disclosure Leadership Index (CDLI) samen.

In het eerste kwartaal van 2011 werden de CDLI-scores voor CDP 2010 bekendgemaakt, zodat een analyse gemaakt kon worden van de kwaliteit van transparantie en daarmee de effectiviteit van de engagement. Uit deze analyse blijkt dat:

- 72 ondernemingen (36% van het totaal) hun score verbeterden in de mate dat zij niet langer behoren tot de laagste 25%.
- 90 ondernemingen (45% van het totaal) blijven behoren tot de laagste 25% van CDLI-scores.
- 37 ondernemingen (19% van het totaal) niet deelnamen aan het CDP in 2010, deelnamen na de deadline of ervoor kozen hun 2010 CDP-reactie niet openbaar te maken.

CDP Water Disclosure Project

In navolging van het CDP Carbon Disclosure Project is het doel van het CDP Water Disclosure Project het verzamelen van objectieve en door investeerders bruikbare data gerelateerd aan water. In 2010 zijn door 137 institutionele beleggers, met 16 biljoen dollar aan vermogen onder beheer, CDP Water Disclosure vragenlijsten verzonden aan 302 van 's werelds grootste bedrijven in sectoren die waterintensief zijn of worden blootgesteld aan watergerelateerde uitdagingen.

De respons onder bedrijven was voor het eerste jaar van het programma indrukwekkend, van de 302 aangeschreven bedrijven reageerde 50% op de vragenlijst. Naast de aangeschreven bedrijven hebben verder 25 bedrijven op een puur vrijwillige basis gereageerd.

Rapportageverplichting VN Global Compact

Het VN Global Compact biedt ondernemingen een kader voor maatschappelijk verantwoord ondernemen. Ondernemingen kunnen zich vrijwillig bij het VN Global Compact aansluiten. Ze kiezen er dan voor zich openbaar te committeren aan de tien principes van het Compact (zie bijlage 1).

Door deelname committeert de onderneming zich aan het in gang zetten van veranderingen in de bedrijfsvoering. Zo gaan het VN Global Compact en de tien principes onderdeel uitmaken van het beleid, de strategie, de cultuur en de dagelijkse praktijk van de onderneming. Verder laat de onderneming in haar publicaties (jaarverslag, duurzaamheidsverslag of de website) zien welke voortgang zij op het VN Global Compact en de principes boek. Tevens dient de onderneming het VN Global Compact in publieke uitingen te steunen.

In de praktijk blijkt dat ondernemingen die aan het VN Global Compact deelnemen dit op zeer verschillende wijze doen. De ene onderneming neemt haar deelname zeer serieus en voldoet aan alle afspraken, terwijl de andere onderneming minder aandacht besteedt aan het uitvoeren van de principes. Deze laatste groep kan de geloofwaardigheid van het VN Global Compact ondermijnen. Door middel van een collectief engagement zetten institutionele beleggers zich in, om ondernemingen aan te sporen zo snel mogelijk te voldoen aan de principes van het VN Global Compact en de bijbehorende rapportageverplichtingen. Door samen te werken met andere institutionele beleggers wordt er extra druk uit geoefend op de ondernemingen om op deze manier bij te dragen aan het succes van het VN Global Compact.

Dit is een continu lopend engagement, voor de eerste helft van 2011 zijn hier geen bijzondere ontwikkelingen te melden.

Belangenbehartiging

Om de belangen van onze klanten beter te vertegenwoordigen neemt Syntrus Achmea, naast de collectieve engagementactiviteiten, actief deel aan samenwerkingsverbanden

van institutionele beleggers op het gebied van Corporate governance, Eumedion en het International Corporate Governance Network. Daarnaast heeft Syntrus Achmea zich verbonden aan de Principles for Responsible Investment van de Verenigde Naties. Hierin committeren institutionele

beleggers zich aan het stimuleren van verantwoord beleggen, zowel intern als extern. Ook heeft Syntrus Achmea Vermogensbeheer zich verbonden aan het eerder genoemde Carbon Disclosure Project.

Tabel 4.1 Ondernemingen in collectief engagement programma

Bron: Syntrus Achmea en Robeco Verantwoord Beleggen H1 2011 rapport

Anticorruptie		
AT&T	Eiffage	Tesco
Atlas Copco	Sacyr	Vivendi
Belgacom	Salzgitter	Voestalpine
Dassault	Scania	
Dominion	Schneider	
CEO Water Mandate		
ABB	General Mills	Philips
AkzoNobel	GlaxoSmithKline	Renault
ArcelorMittal	Heineken Holding	Repsol
BASF	Hewlett-Packard	Rio Tinto
Bayer	Iberdrola	Royal Dutch Shell
Bayerische Motoren Werke	LVMH Moët Hennessy Louis Vuitton	RWE
BHP Billiton	Merck KGaA	Sanofi-Aventis
BP	National Grid	Statoil
Compass Group	Nokia	Total
DSM	Novartis	Volkswagen
E.I. du Pont de Nemours	Novo-Nordisk	Xstrata
E.ON	Pernod Ricard	Yara International
Eni	Pfizer	
Carbon Disclosure Project		
A2A	Deutsche Boerse AG	The Home Depot, Inc.
Allegheny Energy	Eastman Chemical	Tyco Electronics Ltd.
Apache	Mattel, Inc.	Union Pacific
ArcelorMittal	McDonald's Corp.	UnitedHealth Group, Inc.
Archer Daniels Midland	Norfolk Southern	Verizon Communications, Inc.
Avery Dennison	Occidental Petroleum Corp.	Viacom, Inc.
Bouygues SA	Oracle Corp.	
Constellation Energy Group	Schlumberger	
Danone	Statoil	
VN Global Compact		
Aetna	Apple	eBay
American Express	Dell	Pfizer
Amgen	Dexia	Repsol

5 Corporate governance en stemmen

Corporate governance wordt vaak vertaald met goed ondernemingsbestuur. Het heeft betrekking op de verhoudingen tussen de verschillende organen van de onderneming zoals de raad van bestuur, de raad van commissarissen, aandeelhouders en andere belanghebbenden. Rekenschap, transparantie en toezicht spelen hierbij een centrale rol. Pensioenfondsen beleggen onder andere in beursgenoteerde ondernemingen en zijn daardoor ook aandeelhouder. Door actief gebruik te maken van aandeelhoudersrechten kan het pensioenfonds invloed uitoefenen op de onderneming. Het gaat hierbij om het benoemen van bestuurders, het goedkeuren van jaarstukken en in sommige gevallen kan het zich uitspreken over het beloningsbeleid. Het pensioenfonds doet dit onder andere door deel te nemen aan de besluitvorming op de aandeelhoudersvergadering (stemmen).

1. Het pensioenfonds als actief aandeelhouder

De Nederlandse Corporate Governance Code schrijft voor dat institutionele beleggers zoals pensioenfondsen een beleid moeten hebben over het stemmen op aandeelhoudersvergaderingen van beursgenoteerde ondernemingen waarin zij beleggen. Daarbij wordt van de institutionele belegger gevraagd om minstens eenmaal per jaar aan te geven hoe hij invulling geeft aan het stembeleid.

Daarnaast stelt de Corporate Governance Code dat de institutionele belegger minimaal eenmaal per kwartaal moet aangeven hoe hij stemde op de aandeelhoudersvergaderingen. In bijlage 2 vindt u de volledige tekst van de relevante bepalingen voor institutionele beleggers van de Nederlandse Corporate Governance code.

Het pensioenfonds voldoet aan de bepalingen van de Corporate Governance code. Op de website van het pensioenfonds zijn de volgende documenten te vinden:

1. Stembeleid
2. Stemverslag van de voorgaande kwartalen en het afgelopen jaar
3. Rapportagetool waarbij gerapporteerd wordt hoe gestemd is per aandeelhoudersvergadering

2. Stemgedrag pensioenfonds

Zoals elk jaar lag de nadruk van het stemseizoen in het tweede kwartaal. Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor het Schoonmaak- en Glazenwassersbedrijf stemde in het eerste halfjaar van 2011 tijdens 513 vergaderingen op totaal 7221 agendapunten. De aandeelhoudersvergaderingen vonden plaats in Europa en in de Verenigde Staten. Het pensioenfonds kan niet bij alle aandeelhoudersvergaderingen aanwezig zijn en maakt daarom gebruik van 'stemmen op afstand'. Op de website van het pensioenfonds vindt u hoe het pensioenfonds per aandeelhoudersvergadering stemde.

Het pensioenfonds maakt bij het uitoefenen van stemrechten gebruik van stemanalyses en stemadviezen van Institutional Shareholder Services (ISS). De ISS aanbeveling dient dus als advies. Voordat het pensioenfonds haar definitieve stem geeft beschouwt het alle voorstellen op individuele basis. Als gevolg hiervan kan er per onderneming anders gestemd worden op een voorstel van gelijke aard. Dit op basis van de specifieke feiten en omstandigheden van een dergelijk voorstel. Het betekent ook dat het pensioenfonds niet altijd met het management van de onderneming of met de aanbeveling van ISS meestemt.

Zo werd in de eerste helft van 2011 in ongeveer 10% van alle agendapunten tegen het management gestemd. Het ging hier vooral om de benoeming van bestuurders van ondernemingen (niet onafhankelijk waar dit wel geëist of gewenst is) en beloningstructuren (excessief, onvoldoende toegelicht of niet transparant genoeg). Op aandeelhoudersresoluties over milieu, sociale en governance kwesties wordt ook relatief vaak tegen management gestemd.

Tabel 5.2 Overzicht stemactiviteiten H1 2011

Bron: ISS en Syntrus Achmea

Agendapunten	Management		ISS beleid	
	Voor	Tegen	Voor	Tegen
7221	6432	742	7172	2

Op de website van het pensioenfonds vindt u meer informatie over hoe het pensioenfonds per aandeelhoudersvergadering stemde.

3. Corporate Governance ontwikkelingen

Best practices voor betrokken aandeelhouderschap

Eumedion heeft haar deelnemers handvatten gegeven om invulling te geven aan betrokken aandeelhouderschap. Zij heeft daartoe tien best practices opgesteld die betrekking hebben op het volgen van de Nederlandse ondernemingen

waarin wordt belegd, het aangaan van een dialoog met deze ondernemingen en het uitoefenen van het stemrecht in aandeelhoudersvergaderingen.

Bij de best practices geldt de „pas toe of leg uit” regel: van Eumedion-deelnemers wordt verwacht dat zij transparant maken in hoeverre zij de best practices toepassen en zo niet, waarom niet. Nederlandse beursgenoteerde ondernemingen en de cliënten en deelnemers van de institutionele beleggers die bij Eumedion zijn aangesloten kunnen zo op een transparante manier zien op welke wijze invulling wordt gegeven aan betrokken en verantwoord aandeelhouder-schap. Het is de bedoeling dat de best practices vanaf 1 januari 2012 worden toegepast.

Wetsvoorstel Bestuur en Toezicht

De Eerste Kamer heeft op 31 mei het wetsvoorstel „bestuur en toezicht” aangenomen. Het zal voor beursgenoteerde ondernemingen binnenkort gemakkelijker zijn om het zgn. monistisch („one-tier”) bestuursmodel in te voeren. Bij een monistisch bestuursmodel zijn zowel de uitvoerende als niet-uitvoerende bestuurders in één bestuursorgaan opgenomen. Dit model komt vooral in Angelsaksische landen voor. Daarnaast is in het wetsvoorstel de bepaling opgenomen dat de rechtsverhouding tussen een bestuurder en de beursgenoteerde onderneming niet langer meer wordt aangemerkt als een arbeidsovereenkomst. Met name arbeidsovereenkomsten kunnen er toe bijdragen dat bestuurders een hoge ontslagvergoeding ontvangen. Ook bepaalt het wetsvoorstel dat een persoon maximaal vijf commissariaten bij grote rechtspersonen (waaronder beursgenoteerde ondernemingen) mag bekleden. Voorzitterschappen tellen daarbij dubbel. Bestuurders van grote rechtspersonen mogen niet meer dan twee commissariaten bekleden en mogen ook geen voorzitter van een raad van commissarissen zijn. Dit in tegenstelling tot de Nederlandse corporate governance code, dat enkel uitgaat van commissariaten van beursgenoteerde ondernemingen. Het wetsvoorstel zal waarschijnlijk op 1 januari 2012 in werking treden.

Voorstellen tot verhoging drempel agenderingsrecht

Een aantal Nederlandse ondernemingen hebben in hun komende AVA's voorgesteld de agenderingsdrempel te verzwaren van 1% naar 3% van het geplaatste kapitaal. Hiermee wordt het dus moeilijker voor aandeelhouders om zaken op de agenda te plaatsen. Om deze reden stemmen wij, bij vergaderingen waar dit aan de orde is, tegen deze

voorstellen. Wereldhave heeft haar voorstel tot verzwaring van het agenderingsrecht voor aandeelhouders teruggetrokken, omdat enkele grootaandeelhouders sterk afwijzend tegenover dit voorstel stonden. Deze wijziging zou effectief worden op het moment dat het wetsvoorstel ter implementatie van de aanbevelingen van de Commissie Frijns uit mei 2007 tot wet wordt verheven.

Dit wetsvoorstel ligt nu nog in de Tweede Kamer en biedt ondernemingen expliciet de vrijheid om statutair een lagere drempel dan 3% vast te stellen. DSM, KAS Bank, Accell Group, Van Lanschot, DPA Group, Heineken en Beter Bed Holding hebben hun aandeelhouders laten weten geen plannen te hebben de agenderingsdrempel te wijzigen. Heineken en Beter Bed Holding stellen hun AVA wel voor om in de statuten te bepalen dat wanneer een aandeelhouder een onderwerp op de AVA-agenda heeft laten plaatsen, hij dit ter vergadering moet toelichten en hij hier zo nodig vragen over beantwoordt. Een dergelijke bepaling voor aandeelhouders is opgenomen in de Code Tabaksblat 2008; aandeelhouders hebben via de „pas toe of leg uit”-regel nu nog de mogelijkheid om van deze bepaling gemotiveerd af te wijken. Dat geldt straks niet meer voor aandeelhouders van die ondernemingen die de bepaling in de statuten hebben opgenomen.

Aandeelhouders kritisch over emissiemachtigingen Nederlandse ondernemingen

In Nederland hebben emissiemachtiging en de beperking/uitsluiten van het voorkeursrecht betrekking op maximaal 20 procent van het geplaatste kapitaal. Het bestuur dient hiervoor goedkeuring te krijgen van de aandeelhouders en is vaak terug te vinden op de agenda van de aandeelhoudersvergadering. Echter in dit stemseizoen stuitte de standaardagendapunten „machtiging van het bestuur om nieuwe aandelen uit te geven” en „beperking of uitsluiting van het voorkeursrecht van aandeelhouders bij uitgifte van nieuwe aandelen” op steeds meer weerstand van aandeelhouders.

Aandeelhouders lijken beducht voor een mogelijke verwatering van hun aandelenbelang. Dit blijkt uit de stemresultaten van verschillende aandeelhoudersvergaderingen die de afgelopen tijd zijn gehouden.

Bij de grotere ondernemingen Reed Elsevier, Philips, ASML, Ahold, AkzoNobel en Wolters Kluwer stemden aandeelhou-

ders die tussen de 9 en 38 procent van de uitgebrachte stemmen vertegenwoordigden, tegen het voorstel om het bestuur te machtigen het voorkeursrecht voor bestaande aandeelhouders te beperken of uit te sluiten in het geval van een aandelenemissie.

Corporate Governance ontwikkelingen Internationaal

Adviserende stem over bestuurdersbeloningen

Amerikaanse beursgenoteerde ondernemingen zijn verplicht gesteld minimaal één keer in de drie jaar de beloningspakketten van hun bestuurders voor ten minste een adviserende stem aan de AVA voor te leggen. Minimaal één keer in de zes jaar moet de AVA ten minste een adviserende stem uitbrengen over de frequentie van het stemmen over bestuurdersbeloningen (één keer per jaar, per twee jaar of per drie jaar). De „frequency vote” moet worden gehouden in de

AVA's die vanaf 21 januari 2011 worden gehouden. Dit heeft de Amerikaanse beurstoezichthouder SEC besloten als uitvoeringsmaatregel van de Dodd-Frank Wall Street Reform and Consumer Protection Act. In de praktijk komen wij deze voorstellen tegen en wij stemmen voor een frequentie van één keer per jaar in lijn met ons stembeleid. De SEC verplicht in deze maatregel de Amerikaanse beursgenoteerde ondernemingen verder afvloeiingsregelingen die verband houden met een fusie, overname of afsplitsing voor ten minste een adviserende stem aan de AVA voor te leggen. De Amerikaanse beursgenoteerde ondernemingen moeten ook openbaar maken of, en zo ja hoe, het bestuur de uitkomst van de stemmingen op de AVA heeft betrokken bij het vaststellen van de bestuurdersbeloning.

-

Bijlage 1

Uitgangspunten van de Global Compact van de Verenigde Naties

Het VN Global Compact verlangt van bedrijven dat zij binnen hun invloedssfeer een aantal kernwaarden op het gebied van mensenrechten, arbeidsnormen, milieu en anticorruptie omarmen, ondersteunen en uitvoeren. Bedrijven die het VN Global Compact initiatief onderschrijven, verbinden zich ertoe de onderstaande doelstellingen en waarden te steunen bij het uitvoeren van hun activiteiten:

Mensenrechten

- 1e principe: Bedrijven dienen binnen de eigen invloedssfeer de internationaal vastgelegde mensenrechten te ondersteunen en te respecteren; en
- 2e principe: er voor te zorgen dat zij niet medeplichtig zijn aan schendingen van de mensenrechten.

Arbeidsnormen

- 3e principe: Bedrijven dienen de vrijheid van vakvereniging en de effectieve erkenning van het recht op collectieve onderhandelingen te handhaven;
- 4e principe: alle vormen van verplichte en gedwongen arbeid te elimineren;
- 5e principe: zich in te spannen voor de effectieve afschaffing van kinderarbeid; en
- 6e principe: discriminatie met betrekking tot werk en beroep te bestrijden.

Milieu

- 7e principe: Bedrijven dienen het voorzichtigheidsbeginsel te hanteren met betrekking tot milieukwesties;
- 8e principe: initiatieven te ondernemen om grotere verantwoordelijkheid op milieugebied te bevorderen; en
- 9e principe: de ontwikkeling en verspreiding van milieuvriendelijke technologieën te stimuleren.

Anticorruptie

- 10e principe: Bedrijven dienen alle vormen van corruptie, inclusief afpersing en omkoping, tegen te gaan.

De principes van het Global Compact zijn gebaseerd op internationale verdragen, onder andere afgeleid van de Universele verklaring van de rechten van de mens, de verklaring van de Internationale Arbeidsorganisatie (ILO) inzake de fundamentele arbeidsrechten, en van de verklaring van Rio met betrekking tot milieu en ontwikkeling.

Bijlage 2

Bepalingen Nederlandse Corporate Governance Code

IV.4 Verantwoordelijkheid institutionele beleggers

Verantwoordelijkheid van institutionele beleggers

Principe Institutionele beleggers handelen primair in het belang van hun achterliggende begunstigen of beleggers en hebben een verantwoordelijkheid jegens hun achterliggende begunstigen of beleggers en de vennootschappen waarin zij beleggen om op zorgvuldige en transparante wijze te beoordelen of zij gebruik willen maken van hun rechten als aandeelhouder van beursvennootschappen.

Best practice bepalingen

- IV.4.1 Institutionele beleggers (pensioenfondsen, verzekeraars, beleggingsinstellingen, vermogensbeheerders) publiceren jaarlijks in ieder geval op hun website hun beleid ten aanzien van het uitoefenen van het stemrecht op aandelen die zij houden in beursvennootschappen.
- IV.4.2 Institutionele beleggers doen jaarlijks op hun website en/of in hun jaarverslag verslag van de uitvoering van hun beleid ten aanzien van het uitoefenen van het stemrecht in het betreffende boekjaar.
- IV.4.3 Institutionele beleggers brengen tenminste eenmaal per kwartaal op hun website verslag uit of en hoe zij als aandeelhouders hebben gestemd op de algemene vergaderingen van aandeelhouders.

Verantwoordelijkheid van aandeelhouders

Principe Aandeelhouders gedragen zich ten opzichte van de vennootschap, haar organen en hun medeaandeelhouders naar maatstaven van redelijkheid en billijkheid. Hieronder valt de bereidheid om een dialoog met de vennootschap en medeaandeelhouders aan te gaan.

Best practice bepaling

- IV.4.4. Een aandeelhouder oefent het agenderingsrecht slechts uit nadat hij daaromtrent in overleg is getreden met het bestuur. Wanneer een of meer aandeelhouders het voornemen heeft de agendering te verzoeken van een onderwerp dat kan leiden tot wijziging van de strategie van de vennootschap, bijvoorbeeld door het ontslag van één of meer bestuurders of commissarissen, wordt het bestuur in de gelegenheid gesteld een redelijke termijn in te roepen om hierop te reageren (de responstijd). Dit geldt ook voor een voornemen als hiervoor bedoeld dat strekt tot rechterlijke machtiging voor het bijeenroepen van een algemene vergadering op grond van artikel 2:110 BW. De betreffende aandeelhouder respecteert de door het bestuur ingeroepen responstijd in de zin van best practice bepaling II.1.9.
- IV.4.5. Een aandeelhouder stemt naar zijn eigen inzicht. Van een aandeelhouder die gebruikt maakt van stemadviezen van derden wordt verwacht dat hij zich een eigen oordeel vormt over het stembeleid van deze stemadviseur en de door deze verstrekte stemadviezen.
- IV.5.5. Indien een aandeelhouder een onderwerp op de agenda heeft laten plaatsten, licht hij dit ter vergadering toe en beantwoordt hij indien nodig vragen hierover.